

*Гореванова Юлія Денисівна,
студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

*Науковий керівник: ассистент кафедри цивільного процесу,
Московчук Д. О.*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Із запровадженням воєнного стану по всій території України абсолютно кожна сфера нашого життя зазнала змін. Війна створює небачені виклики кожного дня, диктує суспільству нові умови існування та, попри всі намагання РФ зруйнувати наш моральний дух, українці продовжують підлаштовуватись під воєнні потреби сьогодення та постійно вносити корективи у колись звичний для нас спосіб життя. Жодна із галузей діяльності суспільства не залишилась осторонь хоча б мінімальних змін, не є виключенням і сфера цивільного судочинства.

Сьогодні судова система активно та повно функціонує на усіх вільних територіях України. Та попри вагомі успіхи української армії все ж існують території, які досі перебувають у руках загарбників або ж знаходяться на стадії відновлення після проведеної Україною деокупації. Ба більше, у тих регіонах, де постійно ведуться активні бойові дії, велика кількість приміщень місцевих судів зазнала значних руйнувань, а від деяких і взагалі нічого не лишилось. У більшості випадків саме ця обставина слугує вирішальним чинником у реалізації деяких реформ стосовно здійснення правосуддя в умовах воєнного часу. Так, 3 березня 2022 року Президентом України був прийнятий Закон України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ». Відповідно до зазначених положень цього документу у випадках, коли суд з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану не може розглянути справу, належну йому, то в такому разі територіальну підсудність даної судової справи, яка розглядається в такому суді, може бути змінена шляхом її передачі до суду, що територіально є найближчим до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду [1]. Рішення стосовно зміни територіальної підсудності того чи

іншого суду приймає Вища Рада правосуддя або ж Верховний Суд за спеціальним розпорядженням. Такі норми є оптимальними в даній ситуації і такими, що відповідають положенням Конституції та ЗУ «Про Верховний Суд», де зазначається про гарантоване право на захист своїх прав та свобод незалежно від обставин, включаючи воєнний стан. Так, від перших днів вторгнення російських військ територіальна підсудність для багатьох судів змінювалась неодноразово, про це Голова Верховного Суду постановляв окремі відповідні рішення. Для прикладу, за розпорядженням ВС було змінено територіальну підсудність Херсонського та Луганського апеляційних судів, внаслідок чого справи зазначених судів були передані до Дніпровського апеляційного суду.

Окрім того, спеціальні рекомендації щодо умов та особливостей здійснення судочинства в умовах війни були видані Радою суддів України та Верховним Судом. Зокрема, були регламентовані наступні можливості, для прикладу: подання учасниками справи заяви про відкладення справи у зв'язку з воєнними діями або ж про розгляд справ у режимі відеоконференції за допомогою будь-яких технічних заходів; у разі наявності загрози життю та здоров'ю працівників апарату суду, відвідувачів суду можуть прийматись рішення щодо тимчасового зупинення здійснення судочинства конкретним судом; також рекомендації передбачають те, що суд в питанні відкладення розгляду справ або їх зняття з розгляду повинен брати до уваги той факт, що на сьогоднішній день велика кількість учасників судових справ перебувають на військовій службі у лавах ЗСУ, територіальної оборони, добровольчих воєнних формувань або ж елементарно не можуть прийти до суду через наявність загрози їхній безпеці та життю загалом.

Отже, аналізуючи зазначені положення, можна зробити висновок щодо окремих нюансів, якими повинні керуватись суди під час здійснення судочинства, а саме цивільного, в умовах воєнного стану. Такими є наступні особливості:

- можливість зміни територіальної підсудності за розпорядженням РСУ або ВС;
- можливість проведення судових справ в режимі відеоконференції за поданням відповідної заяви;
- можливість відкладення розгляду судових справ, що може здійснитись за ініціативою суду або за поданням відповідного клопотання учасника справи до суду;

- можливість розгляду справи за відсутності учасників справи за поданням ними відповідного клопотання.

Варто також зазначити, що законодавцем від початку повномасштабного вторгнення РФ як таких вагомих змін до ЦПК досі внесено не було, не дивлячись навіть на факт реєстрації законопроекту від 26.04.2022 р. № 7316 «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану)», який передбачає впровадження низки спеціальних процесуальних інструментів, які могли б бути актуальними на сьогодні. Проте, деякі зміни все ж були прийняті. В останній редакції ЦПК від 6 листопада 2022 року впроваджені та діють 4 зміни. Зокрема, для прикладу, згідно із ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи в умовах воєнного чи надзвичайного стану та на тимчасово окупованих територіях» від 07.08.2022 р. текст статті 317 ЦПК України викладено в новій редакції, яка передбачає використання нових уточнюючих формулювань щодо обставин, в яких може використовуватись зазначена стаття (обставину «на тимчасово окупованій території» доповнено обставиною «на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан»).

Підсумовуючи усе вищенаведене, можна зробити наступний висновок. Не дивлячись на усі складнощі та перепони, зумовлені війною, суди продовжують виконувати свої функції. Підлаштовуючись під нові реалії сьогоdnішнього світу, законодавець намагається заповнити усі виявлені прогалини та врегулювати будь-які проблемні питання, які можуть турбувати учасників судового процесу. Адже головне – це забезпечити право на судовий захист кожному громадянину України. Попри будь-які спроби російських окупантів обмежити наші права або ж в принципі нас їх позбавити, права українців знаходяться і будуть знаходитись під куполом тотального захисту нашої країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ» від 03.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#Text>

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи в умовах воєнного чи надзвичайного стану та на тимчасово окупованих територіях» від 01.07.2022 р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2345-20#Text>

3. Цивільний процесуальний Кодекс України, редакція від 06.11.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

4. Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Рада суддів України. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>

5. Наукова стаття кандидата юридичних наук, доцента кафедри ЦПД Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти ДДУВС «Цивільне судочинство: доступ в умовах воєнного стану», *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 71. 2022.

Гунчак Тетяна Миколаївна,

*студентка 4 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: *асистент кафедри цивільного процесу,
Московчук Д. О.*

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Період воєнного стану, у якому вже майже рік живуть українці, досить суттєво впливає на усі правовідносини та інституції в країні. У зв'язку з даними обставинами все більшою популярності набуває електронний суд, який є можливістю доступу громадян до правосуддя за безпечних умов. Тобто дистанційне судочинство набирає все більшою популярності, а разом і з ним широкого застосування набувають електронні докази, використання правил дистанційного документообігу, застосування порядку дистанційного розгляду справ у режимі відеоконференції, а також отримання рішень суду в електронному вигляді. Отже, дослідження питання електронних доказів в період обставин, які склались, заслуговує на увагу.

З 2017 року до трьох процесуальних кодексів, в тому числі і до Цивільного процесуального кодексу України, була додана нова глава, яка певним чином розширила можливості сторін у справі – електронні докази. У зв'язку із такими нововведеннями були